

Nr 36

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående familjevård.

I de likalydande motionerna I: 107 av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Ernulf* samt II: 142 av herr *Gustafsson* i Borås och fröken *Elmén* hemställas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande familjevård i förebyggande syfte av asocial eller kriminell ungdom, så att förslag om ett lämpligt utformat statligt stöd till denna verksamhet kan föreläggas 1967 års riksdag.

I de likalydande motionerna I: 631 av fru *Olsson, Elvy*, och herr *Larsson, Thorsten*, samt II: 774 av herr *Eriksson* i Bäckmora hemställas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, i samråd med berörda huvudmän, av familjevårdsfrågan, särskilt spörsmålet om ersättning till enskilda som i sina hem upptagit missanpassad ungdom i enlighet med vad som i motionerna anföres.

Motionerna ha hänvisats till allmänna beredningsutskottet, som upptagit dem till samtidig behandling.

I motionerna I: 107 och II: 142 framhålles under hänvisning till likartade motioner till förra årets riksdag att fosterhemsvård borde vara den naturliga formen i den förebyggande verksamheten i kampen mot ungdomsbrottligheten, medan anstaltsvård inte borde tillgripas annat än som en sista utväg. Tillgången på goda fosterhem står enligt motionärerna i samband med den ersättning som utbetalas till fosterföräldrarna. I många kommuner är ersättningarna alltför lågt tilltagna. Den ekonomiska sidan av saken torde vara en av anledningarna till att kommunerna ofta är ointresserade av att anskaffa goda fosterhem för ungdom som blivit asocialt eller kriminellt belastad.

Enligt motionärerna bör staten träda in och genom direkta bidrag till kommunerna stimulera dessa till ökad placering i fosterhem. Även om riksdagen antagit ett kommunalt skatteutjämningsystem kan man i vissa särskilda frågor av stor betydelse väl tänka sig att ha specialdestinerade bidrag till ändamål som man särskilt vill uppmuntra och stimulera. Såväl den humanitärt-brottsförebyggande som ekonomiska aspekten talar i detta fall för ett sådant bidragssystem.

Beträffande den ekonomiska aspekten anför motionärerna att vård på ungdomsvårdsskola ställer sig tre till fyra gånger så dyr som familjevård med väl tilltagen ersättning. Normalersättningen till fosterfamiljer överstiger inte 250 kronor i månaden enligt de nya regler som utarbetats av kom-

Bihang till riksdagens protokoll 1966. 11 saml. Nr 36

munalförbunden, och den generösaste ersättning som torde förekomma ligger på 500—700 kronor i månaden. Medelkostnaden för ungdomsvårdsskoleelev i internat beräknades 1962/63 till 1 650 kronor i månaden.

I motionerna I: 631 och II: 774 framhålles att det är av största vikt att man försöker placera missanpassad ungdom i enskilda hem, i s. k. familjevård. Möjligheterna att i ännu större utsträckning än nu är fallet anvisa vård av missanpassade individer bör bli föremål för utredning.

En viktig fråga för en dylik utredning är enligt motionärerna att ta ställning till vilken ersättning som skall utgå till dem som tar emot missanpassad ungdom i sitt hem. En höjning av nu utgående ersättning torde kunna medverka till att minska de nu rådande svårigheterna att anskaffa lämpliga hem för familjevård.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna I: 142 och I: 631.

Utskottet har i ärendet inhämtat yttrande från Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet, vilka anför.

Stadsförbundet:

I förarbetena till 1960 års barnavårdsdag framhölls vikten av att barnavårdsnämnderna inriktade sitt arbete på förebyggande åtgärder i barnets eller den unges egen miljö. Vid ett skiljande från hemmiljön genom omhändertagande för samhällsvård förordas direkt i lagen att vård i enskilt hem i första hand bör komma i fråga. Dessa intentioner har också följts av barnavårdsnämnderna. Sålunda vårdades av 22 000 omhändertagna barn och ungdomar vid 1964 års slut icke mindre än 15 500 i enskilda hem. För den kategori barn och ungdomar, som motionärerna åsyftat, dominerade de förebyggande åtgärderna. För år 1964 nytillkomna hade sålunda i dessa fall förebyggande åtgärder vidtagits mot nära 17 000 barn och ungdomar medan antalet av barnavårdsnämnd omhändertagna stannade vid 1 500 fall. Av dessa hade ca 33 % placerats å ungdomsvårdsskola, 27 % i enskilda hem och 14 % å barnhem.

I de fall placering av kriminellt och asocialt belastade barn och ungdomar skett i enskilda hem torde barnavårdsnämnderna regelmässigt ha utgivit en högre — ibland avsevärt högre — ersättning än rekommenderad normalersättning. En enkätundersökning 1965 visar sålunda att kommunerna funnit skäl föreligga att i icke mindre än ca 50 % av samtliga för samhällsvård omhändertagna utge en högre ersättning än då gällande normalbelopp.

Kommunernas möjligheter att av ekonomiska skäl, om sådana skulle göra sig gällande, kunna välja vård å ungdomsvårdsskola framför vård i enskilt hem begränsas av att det ankommer på socialstyrelsen att i varje enskilt fall besluta om intagning å ungdomsvårdsskola och att därvid förutom socialstyrelsens noggranna prövning också den totala platstillgången blir avgörande för dessa placeringar.

För kommunernas ekonomi torde av motionärerna förordat specialbidrag vara av ringa vikt. Även som stimulansbidrag torde det föreslagna bidraget komma att få en underordnad betydelse då kommunerna på intet sätt dragit sig för att placera de för samhällsvård omhändertagna i familjevård och

därvid också påtagit sig de kostnader, som i de enskilda fallen varit påkallade.

Målsättningen att så långt som möjligt undvika institutionsvård, där sådan icke är erforderlig för en adekvat vård och behandling, gäller självfallet i lika hög grad den kriminellt och asocialt belastade ungdomen som övriga kategorier vårdbehövande ungdomar. Denna princip är visserligen fastslagen redan i gällande barnavårdslag men i samband med en eventuell översyn av denna lagstiftning synes det ändock angeläget att närmare pröva och överväga vad som ytterligare kan göras för att främja denna utveckling och också om möjligt tillskapa ytterligare resurser för att anpassa den kriminella och asociala ungdomen till samhällets normsystem.

Kommunförbundet:

Enligt förbundsstyrelsens mening är frågan om familjevård såsom alternativ till vård å ungdomsvårdsskola ett spörsmål av stort intresse. Detta är även en fråga som starkt sysselsätter barnavårdsnämnderna. I praktiken kan det emellertid visa sig svårt att placera ungdomar av det slag som nu är fråga om i goda fosterhem. För att kunna bereda dylik familjevård har barnavårdsnämnderna därför i regel varit beredda att erlägga fosterlöner, som väsentligt överstiger normalbeloppen.

I syfte att stimulera kommunerna till att i större utsträckning bereda familjevård föreslår motionärerna, att statligt stöd bör utgå till kommunerna till bestridande av kostnaderna för dylik vård. Enligt förbundsstyrelsens mening är det emellertid ytterst tveksamt, huruvida man numera — sedan man valt att avveckla de mindre statsbidragen och i stället infört ett allmänt skattutjämningsystem — på nytt skall införa mindre specialbidrag. Detta är desto mera tveksamt, som det föreslagna bidraget kan förutses komma att bli av ytterst ringa ekonomisk betydelse för det stora flertalet kommuner. Förbundsstyrelsen får därför i denna del avstyrka motionen.

Beträffande den enligt förbundsstyrelsens mening betydligt mer intressanta frågan, nämligen frågan rörande familjevårdens betydelse vid återanpassningen av ungdomsbrottslingar, bör denna fråga enligt styrelsens mening tas upp i ett vidare sammanhang, förslagsvis i samband med en översyn av gällande barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning.

Landstingsförbundet:

Förbundsstyrelsen har den uppfattningen att även inom vården av den asociala och kriminellt belastade ungdomen placering i enskilda hem utnyttjas i den utsträckning som är praktiskt möjlig. Att kommunala kostnadshänsyn skulle medföra att enskilda fall hänvisas till vård å ungdomsvårdsskola finner styrelsen helt osannolikt. Att märka är för övrigt att det ankommer på socialstyrelsen att i varje enskilt fall träffa avgörande om intagning på ungdomsvårdsskola skall ifrågakomma.

Det i motionen relaterade normalbeloppet torde icke vara representativt för den ersättningsnivå som tillämpas av kommunerna vid placeringar av ungdomar som till följd av särskilda sociala anpassningssvårigheter kräver mera kvalificerade och aktivt engagerade insatser från familjevårdarnas sida. Det föreslagna statliga bidraget torde sett som stimulansbidrag icke komma att ha någon nämnvärd betydelse. Om ett visst enskilt hem anses som det lämpligaste för ett visst aktuellt vårdfall torde frågan om storleken av den ersättning som påyrkas av fosterhemmet icke annat än rent undan-

tagtvis stå hindrande i vägen för en adekvat fosterhemsplacering. Att uppmärksamma i detta sammanhang är för övrigt att landstingen på flera håll i landet lämnar särskilda bidrag till de kommunala barnavårdsnämnderna vid speciellt kostnadskrävande fosterhemsplaceringar.

Med hänvisning till vad här anförts får styrelsen, som delar motionärernas grundsyn att institutionsvård endast skall tillgripas, där sådan påkallas för att en adekvat behandling skall kunna ges, dock avstyrka att särskilda statliga bidrag införes som stöd åt och stimulans till ökad placering i familjevård av asocial eller kriminell ungdom.

Utskottet

I förevarande motioner hemställas om utredning rörande familjevården, särskilt spörsmålet om ersättning till fosterfamiljerna.

Motioner med väsentligen enahanda yrkande och motivering prövades av riksdagen så sent som i december förra året. I sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionerna (nr 56/1965) framhöll utskottet att några delade meningar icke torde råda om värdet av att barn och ungdomar som omhändertagits för samhällsvård bleve placerade i för ändamålet lämpliga enskilda hem. Härvid erinrade utskottet om att i barnavårdslagen också uttryckligen stadgats att denna vårdform borde tillämpas i första hand. Utskottet betonade jämväl ersättningsfrågornas betydelse för möjligheterna att få fram ett tillräckligt antal goda fosterhem och ansåg sig kunna konstatera att ersättningen i många kommuner inte vore av tillfredsställande storlek. Med hänsyn särskilt till det system för kommunal skatteutjämning som samma års riksdag antagit ansåg sig emellertid utskottet inte böra tillstyrka motionärernas förslag om statliga bidrag i nu ifrågasatt hänseenden.

Härtill vill utskottet allenast foga att, som kommunförbunden sammanstämmande uppgivit, den ekonomiska betydelsen av bidrag av det slag motionärerna efterlyser för flertalet kommuner torde vara tämligen ringa. På grund härav och då enligt utskottets mening under den korta tid som förflutit sedan frågan senast prövades av riksdagen icke inträffat någon omständighet som bör föranleda annat ställningstagande i den av motionärerna aktualiserade frågan får utskottet hemställa,

att motionerna I: 107 och II: 142 samt I: 631 och II: 774 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

HARALD J. SKOGLÖSA

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sörlin, Eric Gustaf Peterson, Enarsson*, Hellebladh, Oscar Carlsson, Hedlund* och Nyman*, fru Hultell* samt herrar Helge Karlsson, Wååg och Johan Olsson*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm*, herr Skoglösa, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar, Svensson i Kungälv*, Lundmark, Haglund*, Wikner*, Nilsson i Bästekille, Nilsson i Agnäs, From och Josefson i Arrie.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Johan Olsson, Skoglösa, Hamrin* i Kalmar, *From* och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottet bort anföra och hemställa följande.

I strävandena att återföra missanpassad ungdom till ett normalt liv har man att räkna med familjevården såsom ett viktigt led. Det är angeläget att de omhändertagna människorna under anpassningstiden får tillfälle att vistas i en så normal miljö som möjligt. Erfarenheterna visar att detta sätt att komma till rätta med tendenser till asocialitet och kriminalitet är effektivare än institutionsvård. Dessutom ställer sig familjevården betydligt förmånligare ur ekonomisk synpunkt. Enligt utskottets mening talar sålunda starka skäl för att man i större utsträckning än nu placerar här ifrågavarande människor i enskilda hem. För att detta skall vara möjligt finner utskottet i likhet med motionärerna det vara nödvändigt att öka den ekonomiska ersättningen till dem som för detta ändamål upplåter sina hem. Ett sådant upplåtande är förenat med såväl betydande kostnader som ett stort ansvar. En höjning av ersättningarna torde därför göra det lättare att anskaffa hem av här ifrågavarande slag. Enligt utskottets mening bör sålunda en utredning komma till stånd angående familjevården, varvid frågan om ersättning från staten särskilt bör beaktas.

Utskottet får således hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 107 och II: 142 samt I: 631 och II: 774 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i samråd med berörda huvudmän, av familjevårdsfrågan, särskilt spörsmålet om ersättning till enskilda som i sina hem upptager missanpassad ungdom.